

MAGYARORSZÁGI TERMÉSZETVÉDELMI KÖZALAPÍTVÁNY HÁLÓZAT

FELHÍVÁS A KÖZÖSSÉGI CÉLÚ TÁJHASZNÁLAT MEGTEREMTÉSÉRE!

A nyílt, napsütötte, ligetes, vizekkel tarkított táj az emberiség bölcsője! Innen indult az emberré válás, majd itt zajlott egykor a mindennapi élet, a gyűjtögetés, s benne minden, amit a táj nyújthatott: gyökereket, gyümölcsöket, gombát, vadat, vizet s halat. Amit nyújtott, az maga az élet volt, táplálékkal, léttel. Ez az léttér kellőképpen nyílt volt ahhoz, hogy egy biztonságos tér vegyen körül bennünket, mely elegendő volt a veszély – a ragadozók vagy ellenséges csoportok – észleléséhez, illetve a meneküléshez. Ebben az állatok együtteseinek jelzései is segítettek bennünket. Mindezekért érezzük egészen ősi, szinte minden érzékszervünkkel átélt módon a nyugodtan legelésző állatokkal benépesült nyílt tájban, hogy itthon vagyunk!

A táj ezt az otthont már létezésünk kezdete óta biztosítja a számunkra, ma azonban az az ősi harmónia, amelyhez létünk minden szála kötődik, a szemünk előtt hullik darabjaira. Vizeink drámai eltűnése és környezetünk radikális átalakulása már nem csupán a természet válságáról szól. Ez a mi válságunk is, saját jövőnk, évezredes örökségünk és gyermekeink élhető világa forog kockán. Valójában a klímaváltozás és az azzal együtt járó ökológiai válság eltörli az emberi létezés feltételrendszerét, amit nem nézhetünk tovább tétlenül. Ma már mindenki számára egyértelmű, hogy ütött a cselekvés órája!

A nyílt élőhelyek energiaszükségletének természetes ritmusát alapvetően három tényező (napfény, szén-dioxid és víz) és három fő folyamat (állatok általi legelés, szerves anyagok egyéb hasznosítása és a tűz) határozza meg. Ezek az évenként változó vagy ciklikusan ismétlődő és egymást kiegészítő folyamatok, tevékenységek igazodnak a szervesanyag-felhalmozódás és a vízáramlás ritmusához.

A gyepek tavasszal, az első napsugarak energiájával a gyökereikben tárolt előző évi tartalékból felépítik a fotoszintézisre képes felületüket (az energiaátalakító rendszer napelemeit), majd ennek segítségével alakítják át és raktározzák a fényenergiát, az év végeztével pedig az állatok által meghagyott, elpusztuló „szerves anyagot is tároló napelemek” a rendszer részeként lebomlanak és visszakerülnek a körforgásba.

Egykor a gyepek biztosították az emberi és állati erőre alapozott gazdálkodás energiaszükségletét, hiszen itt termelt meg az igavonó és a hizlalt állatok takarmányának – így az emberiség táplálékának – jó része, ezért a **gyepkezelést méltán nevezhetjük az egykori energiagazdálkodásnak** is. A gyepek, mint a korabeli energiamezők és az azokat hasznosító állatok jelentették a nomád törzsek vándorló, legeltető életformájának alapját. Az állatok zöld mező és buja fű utáni sóvárgása tartotta mozgásban gazdáik és törzseinek igényeit, vándorlását, harci cselekményeit is, tehát ez nemcsak egy állati, emberi izomgépezet energiáját jelentette, hanem egyben egy társadalmi hajtóerő is volt, mely így a világtörténelem egyik alakítója volt.

A gyepek egy folyamatosan elvetett kultúra, amelynek hasznosításához, fenntartásához más művelési ágakhoz képest sokkal kevesebb energia szükséges, ráadásul rengeteg közösségi célú funkció is kötődik a természetes működéséhez. Jelképesen, de azt mondhatjuk, hogy minden évben csak aratni kell az igencsak eltérő adottságú évek hozamait, de védelmi funkciói így is működnek.

Mivel a legjobb adottságú gyepek nagy részét a történelem során feltörték, elsősorban azok a területek maradtak meg gyepek használatban, amelyek szántóföldi növénytermesztésre kevésbé voltak alkalmasak kedvezőtlen talajviszonyaik, szárazságuk vagy vizenyősségük miatt.

A gyepek, s a legelő abban különbözik a többi gazdálkodást szolgáló művelési ágtól, életközösségtől, hogy tartós fennmaradásához és elsődleges terményeinek hasznosításához a növények, az állatok (legelő és lebontó állatok) és a gombák együttműködése szükséges. A legelő növényeiben tárolt energia nagy része cellulóz formájában van jelen, amely az emberek számára emészthetetlen, azonban a szarvasmarhák, juhok és más legelő állatok különböző, az evolúció során kifejlődött módokon le tudják bontani, és felhasználni a benne tárolt energiát. Az így képződött hús egységnyi mennyiségének tápértéke jóval magasabb, mint a vegetáriánus alternatíváké.

A legelő állatot tekinthetjük tehát annak a szükséges kapocsnak, eszköznek, élőlénynek, mely alkalmas a gyepek termelői szervesanyag-tömeg kezelésére, átalakítására az ember számára fogyasztható élelmiszerekké, hasznosítható, értékesíthető haszonvételekké. Minden legelő állattól származó termék mögött valójában a gyepek elsődleges produkciója áll. Emiatt ma már a gyepek haszonvételeihez egyfajta speciális módon – csak az állattartással – lehet hozzáférni.

A gyepek a pázsitfűvek és a legelő állatok evolúciós kölcsönhatásai során kialakult életközösség, melyhez az idők során harmadik szereplőként/tényezőként bekapcsolódott az ember, aki valamilyen számára kedvező szempontok szerint optimalizálni próbálta e kölcsönhatást. E hármas együttműködés a legeltetés, melyből az ember által végzett tevékenység a pázsitkódás.

A FAO adatai szerint is a világ mezőgazdasági területeinek 70%-a csak legelőként hasznosítható.

Az állattenyésztés az egyik legrégebbi tevékenységünk, mely ma a világon közel egymilliárd embernek ad munkát, köztük kétszázmilliónak éppen a világ legszegényebb régióiban. A legeltetésre alapozott állattartásnak számos helyen indokolt a növénytermesztéssel szembeni létjogosultsága, főként ott, ahol a növénytermesztés már nem gazdaságos, sőt a gyepek feltörése kifejezetten jelentős üvegházgáz-kibocsátással járna.

Egy legeltetett állat a tájból felnövekedése során annyit vesz magához a képződött biomasszából, amennyire ehhez a természet rendje szerint szüksége van. Jelenlétével, életével maga is hozzátesz annak természetes folyamataihoz, látványához, így e folyamat révén létrejött tej, hús és egyéb elfogyasztásával magunk is e rendszer részeivé válunk.

A legelőtáj a maga természetes folyamataival és a klímagázok megkötésében betöltött szerepével egy évezredek óta működő rendszer.

A napjainkban zajló klímaváltozás során kulcskérdés egy adott mezőgazdasági terület széndioxid-kibocsátásának mértéke. A világon a füves területek tárolják a globális szénkészlet 34%-át. Tekintettel arra, hogy a gyepek esetében a fás vegetációval ellentétben, a gyökérszövet tömege sokszorosa a hajtásának, a szén raktára elsősorban a talaj. A nettó CO₂-felvétel erősen függ az abiotikus paraméterektől, így például a megfelelő csapadékelátottságtól. A klímaváltozás által

indukált szélsőséges változások a kontinentális éghajlatú területeken elhelyezkedő extenzív gyepek fitomassza hozamait egyre nagyobb mértékben évszázadfüggővé teszik.

A gyepek művelése és urbanizációja, valamint a gyepek elsivatagosodása és az állatok legeltetése is alapjaiban befolyásolja a széndioxid-emissziót.

Varga Krisztina és Csízi István vizsgálataik eredményeivel igazolták, hogy a kezeletlen, avarosodott, lefedett gyepterületeken magasabb a CO²-koncentráció. A szén-dioxid-kibocsátás értékei minden mérési időpontban a hasznosítatlan területek esetében voltak a legmagasabbak, jelezve a parlagon hagyott gyepek potenciális veszélyforrását a klímaváltozás elleni küzdelemben. A talaj nedvességtartalmának mérése során azt tapasztalták, hogy aszályos időszakok utáni kevés csapadékot az avarosodott növényzet felfogja, az nem szívárognak be a talajba, így a hosszabb száraz periódus után kisebb lesz a talajnedvesség értéke. Eredményeik megerősítik azt a tényt, hogy a parlagon hagyott gyepek, megnövekedett üvegházhatású gáz kibocsátásuk miatt, veszélyforrásnak tekinthetők.

A gyeptársulások a klímavédelem és vízháztartás szempontjából is kedvező, közismert és olcsó módszerekkel fenntarthatók volnának állatok legeltetésével. A mai takarmányár-robbanás, és energiaválság közepette (2022, 2026) hatalmas jelentősége van az energiahatékony fenntartható, s ezáltal költséghatékony megoldásoknak. A ma Magyarországon jórészt hasznosítatlan gyepterületek – s benne hullámterületeink – hatalmas potenciált jelentenek az állatokkal történő hasznosítás, s az ezáltal kiváltható takarmánytömeg vonatkozásában.

Tájhasználat váltás

A 2026-ban történt komplex klimatikus válság kezelése, vagy legalábbis védekező lépéseink összehangolt megkezdése nem várthat magára! Már vízügyi szakemberektől is hallható közhangulat: „*ha az Alföld egy részét nem adjuk vissza a víznek, elveszi a sivatag*”! Ez már nem a jövő, hanem a befejezett múlt, már csak az a kérdés, hogy legalább megpróbálunk-e tenni ellene.

A mezőgazdaságot 2022 óta sújtó gazdasági és klimatikus tényezők együttese mára ezen ágazat szereplőit is széles körben válaszút és gondolkodás elé állította. A dr. Pinke Zsolt és munkatársai által végzett modellkísérlet számításai szerint az Alföld területének 21 százalékán található olyan gyenge vagy közepes termőképességű, belvíznek kitett terület, ahol a víz visszatartás indokolt vagy szükséges lehet. Ezen területeken a szántóföldi művelés helyett a természetközeli hasznosítás, főként gyepek telepítésével, történő földhasználatváltás szükséges! Ez nemcsak ökológiai, hanem szakpolitikai szempontból is fontos, mert illeszkedik a hazai és uniós környezetpolitikai célokhoz, a legeltetéssel történő működtetésükhöz pedig több évtizedes költséghatékony, nagy területen működtethető megoldások állnak rendelkezésre.

Azonban nemcsak a vízjárta és ártéri részeken, hanem a klimatikus és gazdasági adottságok miatt gazdaságosan nem művelhető gyenge minőségű domb- és síkvidéki szántóterületen is rengeteg földhasználat váltás válik szükségessé! E területeken a jelenlegi csapadékviszonyok mellett legnagyobb mértékben talajvédelmi célokat szolgáló gyepek, kisebb mértékben erdősítés jöhet szóba.

Ezen intézkedésekkel tehetjük meg az első lépéseket az elérhető a Kárpát-medence szeretett és oly hosszú idő alatt megvédett tájainak, s saját magunknak a védelme érdekében!

A gyepek előnyei a klímaváltozás során:

- A gyepek jobban alkalmazkodnak a klímaváltozás tényezőihez, mint más művelési ágú területek. Képesek tolerálni a csapadék szélsőségeit, más az életciklusuk, hamarabb alkalmazkodnak a száraz és nedves időszakokhoz, az évszakok eltolódásához, mint a mérsékelt övi erdők.
- Minimális emberi beavatkozás mellett is önfenntartók és ökoszisztéma-szolgáltatásaik nagy részét így is tudják biztosítani.
- Szerényebb csapadékelátás esetén is jelentős CO₂-megkötésre képesek.
- Képesek átvészelni a nyári csapadékszegénységet.
- Előnyükre lehetnek az enyhe telek körülményei, elképzelhető, hogy a forróbb időszakok átvészélése után produkciójuk nagyobb részét ezen körülmények között „termelik”.

A legeltetésre alapozott állattartásnak számos helyen indokolt a növénytermesztéssel szembeni létjogosultsága, ott, ahol a növénytermesztés már nem gazdaságos, és a gyeptelepítés kifejezetten jelentős üvegházgáz megkötéssel is jár. Az így kibővülő gyepterületek – s bennük a hullámterek, domb- és síkvidékek – hatalmas potenciált jelentenek az állatokkal történő hasznosítás, s az ezáltal kiváltható takarmánytömeg vonatkozásában.

Tehát az ezeken a gyenge termőhelyi adottságokkal rendelkező legelő- és erdőterületeken megtermelődtött biomassa kizárólag a legeltetési állattartással vonható be a Föld ételmező-ellátásába és a foglalkoztatásba.

A szántóföldek gyepesítése és az erdősítések esetén hajlamosak vagyunk e kettőt szigorúan elválasztani egymástól, holott a természetben a legstabilabb, legellenállóbb rendszerek éppen a kettő határán, azok ötvözetéből jöttek létre. A fáslegelők, legelőerdők, valójában a modern agrárerdészeti rendszerek egyik legfontosabb hagyományos ágát képviselik, melyek a legősibb és leggazdagabb élőhelytípusok a Kárpát-medencében. Ez a rendszer egy tökéletesre hangolt, évmilliók gépezet, amely a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás egyik fontos eszköze a mikroklíma alakításával, erózió-gátló, illetve a biológiai sokféleségre gyakorolt hatásai miatt. Mindez pedig csupán visszatérés a történelmi tájhoz, ami nem romantikus múltba révedés, hanem a túlélést jelentő gazdasági és ökológiai érdek.

A legeltetés, mint korszerű tájhasználati mód

A kérődző állatok, a ló és a szamár azok a tenyésztett háziállatok, melyek képesek a nehezen emészthető cellulózt feldolgozni, így ezek jelentik azt a kapcsolatot, melynek közbeiktatásával képesek vagyunk hússá alakítani a jelenleg inkább problémát okozó zöldtömeget. **A legelő háziállatainkkal hasznosítható zöldtömeget így kiválthatnánk egy sor emberi fogyasztásra is alkalmas takarmányt (mellyel a mesterséges tartásmód során táplálják az állatokat), javulna az árvízi biztonság, nőne a biodiverzitás, valamint csekély támogatással alacsony képzettségű emberek számára alkalmas munkahelyek jöhetnének létre.** A kérődzők emésztési „*technológiájánál*” még nem találtunk fel optimálisabbat a képződött fűtömeg lebontására, hasznosítására.

Legelő háziállataink újszerű gondolatok mentén történő hasznosítása során abból kell kiindulni, hogy a legelés egy teljesen természetes gyepterkezelési, növényzetcsökkentési módszer, melynek nincs káros mellékhatása, a körforgás minden eleme hasznosítható a táj számára, hasznosíthatatlan mellékterméke nincs.

Egyes területek állatokkal történő természetes legeltetése (pl. villanypásztorral) nem más, mint egy fenntartó, kezelő típusú feladat valóban fenntartható módon történő elvégzése –

automatizálása, melynek működéséhez minimális emberi befektetésre és felügyeletre van csak szükség.

A megmunkálóképesség és a munkaerő hiánya miatt az ember által létrehozott új tájelemek gondozása, de a korábbiak fenntartása is ismét természetes megoldásokat igényel! Amennyivel évről évre nő a felgyülemelő szervesanyag tömege, illetve változik annak összetétele, szilárdsága (lágyszárúak, majd fásszárúak), úgy az eltelt idővel együtt növekszik a visszaalakítás energiaigénye és költsége is.

Mivel ennek kezelése nemcsak gépesítéssel lehetséges, szeretnénk a gyakorlatban sokszorosan kikísérletezett tapasztalatainkat, valamint másutt már bevált költségtakarékos és fenntartható ötleteinket megosztani a gazdálkodókkal és a döntéshozókkal.

Több példát is találhatunk arra, hogy hogyan lehet használni a **legelő állatokat a tájgazdálkodásban és a tűzkárok megelőzésében**. Dél-Európában és Amerika száraz tájain a juhokat és a kecskéket arra használják, hogy a tűzveszélyes aljnövényzetet az erdőtüzek időszakában alacsonyan tartsák. A klímaváltozás miatt az erdőtüzek növekvő fenyegetést jelentenek ezekben a régiókban és Észak-Európában egyaránt. Finnországban már arra is használják a **juhokat, hogy a növényzetet alacsonyan tartsák a távvezetékek alatt, és ezért a szolgáltatásért a gazdák kompenzációt kapnak**.

Az egyre kezelhetetlenebbé váló **allergén növények visszaszorítása is megszervezhető mobil nyájakkal**. A legeltetett területekről hamarosan eltűnnek a gyomok mellett az ürömlévelű parlagfű, az aranyvesszőfajok stb. is. Ez adta az ötletet, hogy bizonyos területeken akár **bérlegeltetés megszervezésével is megoldható volna ezeknek az özönnövényeknek** a visszaszorítása, eltüntetése. Egy-egy mobil, utánfutón vagy teherautóval költöztethető nyáj rövid idő alatt lelegelheti a területet, és máris mehet újabb helyre. A zöldfelület-gondozással foglalkozó szervezetek elgondolkodhatnak ilyen „*bevetető élő fűnyírók*” alkalmazásán, de akár állatokhoz értő vállalkozók is működtethetnének „*bérlegeltető szolgáltatásokat*” azon gazdátarsaik csoportjainak, akik adottságaik (, kor, munkaerőhiány stb) miatt erre nem képesek.

Látható, hogy a tájhasználatváltás nem csupán hazai érdek, hanem tökéletesen egybecseng az Európai Unió legfontosabb stratégiai célkitűzéseivel, melyek mind azt az irányt jelölik ki, hogy a jövőben az ökoszisztéma-szolgáltatásokat anyagilag is el kell elismerni. A kevésbé termékeny szántók gyepesítése és legeltetési hasznosítása kiváló alapja lehetne annak, hogy Magyarország maximálisan és hatékonyan hívja le az ezekre a célokra szánt forrásokat, a modern „karbongazdálkodás” révén pedig a gazdálkodók új, kiszámítható bevételi forrásokhoz jussanak.

Mit kell ehhez tennünk?

E nagy baj közepette le kell ülni végre egy asztalhoz, s meg kell beszélni az egyidejű cselekvés szereplőinek (a tudomány, mezőgazdaság, vízgazdálkodás, erdőgazdálkodás, vidékfejlesztés képviselőinek, valamint az egész jogi és támogatási környezet egyidejű megváltoztatásáért felelős szerveknek) **a feladatait, amelyeket azonnal végre is hajtanak**. Az előkészületben lévő **klímátörvény elfogadása során e komplex felfogás már érvényesíthető volna, melynek lényege, hogy hatályát egyidejűleg terjeszti ki a víz- és erdőgazdálkodás, a mezőgazdaság, a természetvédelem, valamint a jogi és támogatási rendszerek területére**.

E halaszthatatlan folyamatban a Magyar Tudományos Akadémia és Dr. Bándi Gyula „Szószólói javaslat a vízmegtartásért” című dokumentumokban foglalt szemléletbeli és jogi változtatások szolgálhatnak alapul.

A javaslat lényege, hogy a **vízkészletek védelme alkotmányos kötelezettség: a vízkészlet a nemzet közös öröksége, amelynek megőrzése az állam és mindenki kötelessége, mely tehát nem lehetőség, hanem kötelezettség.** A vizek használatával és hasznosításával összefüggésben a tulajdonosok (használók) gazdasági érdekei **nem élvezhetnek prioritást a vizek, mint a nemzet közös örökségébe tartozó természeti erőforrások védelmével és a jövő generációk számára történő megőrzésével szemben.** Alapvető és elengedhetetlen kiindulási pont tehát a szemléletváltás szükségessége, valamint a gyors vízelvezetési gyakorlat helyett a fenntartható, vízviisszatartó vízrendezés kialakításának ösztönzése.

Ennek komplex eredményeként a csapadék odavonzásában, megtartásában a beszivárgásban, ivóvíz-biztosításban, tehát **az egész vízgazdálkodásban szerepet játszó területeknek,** – függetlenül attól, hogy azok kinek a tulajdonában állnak – közös érdekeink miatt **elsősorban közösségi célokat kell, szolgálniuk.** Ezt az ingatlan-nyilvántartásban is egyfajta szolgalmi jogként kell bejegyezni, akár ugyanúgy, mint a természetvédelmi törvény által létesített ex lege védett területek esetében.

A korábban felvázolt alapelvek mentén kialakuló azon területeken, ahol az adottságok alapján szántóföldi termelés gazdaságosan nem végezhető, a közérdekű célok megvalósíthatósága érdekében a szántóra vonatkozó támogatási lehetőségeket meg kell szüntetni, a közérdekű célokat is szolgáló művelési ágaknál (gyep, erdő) pedig meg kell emelni. Aki átlép a közérdeket szolgáló művelési ágba, akár ideiglenes (10 év) gyepeként, annak területén automatikusan a védelmi célokat szolgáló AKG-támogatás is érvényesíthető legyen, s az átállás költségeihez, szintén lehetőség nyíljon beruházás megvalósításához szükséges támogatás igénybevitelére! Ezen felül lehetőség volna az átállással egyidejűleg az így értékesíthető CO²-creditből is bevételhez jutni. A programba való belépést nem vállaló gazdálkodók saját költségükön természetesen továbbra is azt termelnek területeiken, amit szeretnének!

A legelőtáj a maga természetes folyamataival és a klímagázok megkötésében betöltött szerepével egy évezredek óta működő rendszer. Egy hibás számítás, következtetés, egyéni érdek vagy új divat hatására nem vonhatjuk ki magunkat ebből a rendszerből, vagy ha kivonjuk, attól még a rendszer nem fog megváltozni! Ugyanúgy nő az évente megújuló szervesanyag-tömeg, s a hullámterek hasznosítatlan tömege fogja okozni a pusztító árvizeket, átalakuló tájakat, megszűnő ökoszisztéma-szolgáltatásokat.

A Magyarországi Természetvédelmi Közalapítvány Hálózat által kikísérletezett fenntartható legeltető állattartó módszerekkel gazdasági, ökológiai szempontból is természetesen fenntartható táj jön létre, amelynek segítségével:

- nőhet az árvízi biztonság
- csökken az erózió, defláció mértéke, kiterjedése
- fontos szerepet kap a csapadékképzésben, ivóvíz és ökoszisztéma-szolgáltatások biztosításában
- levezényelhető a gazdasági, társadalmi, ökológiai változásokból adódó konfliktus
- megőrizhető marad a biológiai sokféleség, amely fennmaradásunk alapja

Ne gondoljunk mártírként saját magunkra és generációnkra! Ezt a helyzetet elődeinkkel együtt mi idéztük elő, és nekünk és utódainknak kell megoldanunk! Azt se gondoljuk, hogy őseink mindig kiegyenlített viszonyok között élték mindennapjaikat!

Soha nem élt még az emberiség ilyen kényelmesen és tékozlóan, mint manapság!

Az előttünk álló feladathoz nézzünk egy pár példát erőmerítés céljából, amikor elődeink egy sor körülmény változása során, tájhasználatukban előnyükre fordították a változásban rejlő lehetőségeket!

Az egyik ilyen történelmünkben adott helyes válasz a középkor háború sújtotta évszázadaiban a termelés bizonytalanságából és a táji adottságokból (pl fokgazdálkodás) adódó, **nagy egybefüggő területek legelő magyar szürke marhákkal történő hasznosítása** volt. A legelő hasznosítás során kevés ember működtet az állatokkal nagy területet, míg a szántóföldön sok ember tudott megmunkálni kis területet.

A marha ugyanis nagy területek képződött energiáját gyűjtötte össze és raktározta értékes marhahúsként, miközben képes volt az elrejtőzésre s menekülésre is, tudták raktározni (teleltetni) és képesek voltak saját lábön hajtva exportálni. Ez volt elődeink számára a só, a bor és az arany utáni legnagyobb léptékű exportcikk, mely több évszázadon keresztül **hatást gyakorolt a gazdaságra, a történelem és a vallás alakulására**. Ha megnézzük az alföldi mezővárosok közösségi épületeit, még ma is szembeötlő, hogy az akkori gazdálkodás milyen jólétet teremtett!

A következő ilyen léptékű lehetőséget az **ipari forradalom** után megjelenő gyapjúkonjunktúra volt, mely hazánkban közel másfélszáz éven át tartó valóságos „**birkalázat**” okozott, jelentős bevételekhez juttatva művelőit.

A **mezőgazdaság** 19. század második felében kezdődő **átalakulását** – még a gépek megjelenése előtt – ismét a legszilajabbnak tekintett ágazat, a magyar szürke szarvasmarha tartása alapozta meg. Ez biztosította a hatalmas jármos ökröket, melyek munkájának nyomán beköszöntött a modern mezőgazdaság. Szegények saját maguk alól szántották fel, az egykori élőhelyeiket a nagy tágas, széles mezőket!

A házasított állatok sokszínű tömege, tájakra nemesített fajtái az egyetemes emberi történelem és kultúra részei, élő alkotások, melyek elődeink többgenerációs megfigyelőkészségét, tudását, türelmét dicsérik, ezért megőrzésük, a róluk való gondoskodás nemcsak saját elemi érdekünk, de erkölcsi kötelezettségünk is!

Ennek része lehet az is, hogy megnézzük, megvizsgáljuk, hogy évezredek hű társaink számára is szoríthatunk-e ki mai kényelmes életünk mellett valamiféle kis „*nyugdíjas állást*” továbbélésük érdekében. Természetesen ezt nem jelképes nyugdíjasotthonokban, utópisztikus istállóban, steril körülmények között képzeljük, hanem abban a lételemüket jelentő tájban élve és tevékenykedve, mely számunkra is hasznos szolgáltatásokat rejthet magában.

Amennyiben gazdaságunkban a felsorolt kezeléseket végző állatok esetében nemcsak a tejükért, húsupért kapható összeget tekintenénk bevételnek, hanem elismernénk **négylábú gyepkezelő munkatársaink klímavédelemért és az árvízi biztonságért végzett éves pótolhatatlan munkáját, s ha e kezelésért a közösség fizet „közös pénzből”, úgy e pénzzel nagyon hamar gazdaságossá tehető volna a magyar állattenyésztés, s legalább részben visszaállíthatók volnának annak múltbéli közösségi megoldásai, valamint annak társadalmi megbecsülése is!**

A Természet nem vár! Folyamatai már gőzhengerként megindulva változtatják meg mindennapjainkat, élhető világunkat, tüntetik el biztos ivóvíz tartalékainkat, egész kényelmes megszokott életünket. Miközben ezer meg ezer felszántott hektár fölött süvít

az esőt nem hozó szél, amelyek gazdájuknak bevételt nem hoznak, miközben számolatlanul költjük a közösség pénzét drága gázolajra, soha termést nem hozó vetőmagra. Mindezek miatt gyökeresen új fenntartható megoldások, művelési mód után kell néznünk saját közösségünk védelme érdekében!

Kezeletlen hullámtereinkeken évtizedek óta évről évre nő a felgyülemelő szervesanyag tömege, s változik annak összetétele, szilárdsága (lágyszárú, fásszárú), s az eltelt idővel együtt növekszik a visszaalakítás energiaigénye és költsége is. **E helyzet tétje** ma már nem az egy-két halk szavú „bogarás” ember hobbijaként kezelt természetvédelem, hanem **csapadékviszonyaink s ezzel együtt a nyári hőmérséklet stabilizálása, az ivóvíz és árvízi biztonság, mező- és erdőgazdálkodásunk fennmaradása, egész megszokott kényelmes életünk élhetősége.**

Elődeink sokkal kevesebb ismeretanyaggal rendelkeztek a táj és a természet összefüggéseiről, egész rendszeréről, s mégis számos alkalommal képesek voltak utólag is helyesnek tűnő válaszokat adni az eléjük került kihívásokra!

Vajon mi is képesek leszünk-e erre?!

Csákvár, 2026. augusztus 26.

Viszló Levente
a Magyarországi Természetvédelmi
Közalapítvány Hálózat képviselőjeként

Pro Vértes Közalapítvány
Bihar Közalapítvány
Tiszatáj Közalapítvány
Zöld Folyosó Közalapítvány
Szomor Mintagazdaság